

Asia: VN/21836/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta kansalliseksi luonnon monimuotoisuusstrategiaksi 2035

Lausuntopyyntö

2. Strategian lähtökohdat

Strategian lähtökohtiin ei ole huomautettavaa. Suomen on vastattava kansainvälisiin sitoumuksiin, mutta toivomme, että keinoissa ja tavoitteissa kuunneltaisiin alueiden osaamista ja tuntemusta. Kiitettävää on, että luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen haasteiden ja ilmastonmuutoksen välinen yhteys on nostettu esille.

3.1 ja 3.2 Pää tavoite ja tarkemmat tavoitteet

Yleistavoite ”Vuoteen 2030 mennessä luontokato on pysäytetty ja luonnon monimuotoisuus elpyy” on melko realistisesti kuvattu. On hyvä, että realiteetit on

tunnustettu, eli että kaikkien lajien ja luontotyyppien uhanalaistumiskehitystä ei ole mahdollista pysäyttää vuoteen 2030 mennessä. Hyvä kuitenkin, että tavoite on pidetty mahdollisena ja positiivisena eli elpyminen on tavoitteena. Onko vuoden 2020 taso luonnon monimuotoisuudessa riittävä, mutta ehkä se on realistinen. Tosin kuvassa 2 on nouseva käyrä ulottuen vuoteen 2050, tämä kuvastaa esittävien toimenpiteiden toivottua, jatkuvaa vaikutusta ja nostaa tavoitteen vaatimustasoa.

Tarkemmissa tavoitteissa korostamme elinympäristöjen säilyttämisen merkitystä ja niiden pirstaleisuuden vähentämistä. Elinympäristöjen säilyttäminen varmistaa lajien kirjon ja uhanalaisten mahdollisimman hyvän säilymisen ja ainakin hidastaa häviämistä (ilmastonmuutoksen vaikutuksille on lyhyellä ajalla vaikea tehdä mitään). Erytisen hyvä on, että maankäytön muuttumisen vaikutukset on huomioitu, sen roolia voisi korostaa vielä lisää. Asutuksen laajeneminen, tiestön ja muun infran (esim. energian siirto) rakentaminen vähentävät erittäin merkittävästi mm. metsäpinta-alaa ja vähentävät siten hiilivarastoja ja -nieluja sekä elinympäristöjä aiheuttaen samalla pirstaloitumista. Tätä voisi strategiassa tuoda vielä enemmän esille. Hyvää on se, että talouskäytössä olevien

alueiden luonnonhoidon merkitys tuodaan esille. Korostamalla monimuotoisuudelle arvokkaita piirteitä, kuten metsätaloudessa sekapuustoa, lahoppuustoa ja isoja puita, voidaan tukea monimuotoisuuden elpymistä. Näiden keinojen todellinen jalkauttaminen vaatii tehostamista.

Strategiassa esitetyt suojeluprosentit ovat erittäin vaativat ja noudattavat EU linjauksia ja edellyttävät toteuttamisessa alueiden kuulemista. Tämän toteutuksessa on otettava huomioon, ettei pelkkä suojeluprosentti tai alueiden määrä ole ratkaiseva vaan suojelun tulee kohdistua merkittäville ja arvokkaille alueille. Muilla alueilla luonnontilaa voidaan kehittää luonnonhoidon menetelmin. Tällä tavoin turvataan myös elinkeinojen säilyminen ja kehittyminen.

Valistaminen, tiedottaminen ja kouluttaminen ovat tärkeitä tavoitteita. Ilman kulutustottumusten muuttumista on erittäin vaikea saada vaikuttavaa muutosta aikaan. Tarkempiin tavoitteisiin tulisi sanoittaa päästöjen vähentämisen tarvetta näkyvämmiin. Ympäristön pilaantumisen estäminen on vähintään yhtä tärkeää kuin suojelu. Kytkentä hyvinvointiin ja luonnon merkitys siinä yhteydessä on hyvä nosto. Tavoite luonnon monimuotoisuustoimien rahoituksen lisäämiseksi on edellytys koko strategian menestymiselle. Sillä on tärkeä rooli myös kestävyysmurroksen oikeudenmukaisuuden kokemisen kannalta. Tavoitteen toteutuminen tulisi turvata jatkumona hallituskausien yli.

3.3 Luonnon tilan tavoitteet

Luonnon monimuotoisuuden seurattavat ulottuvuudet ovat relevantteja ja kuvaavat hyvin luonnon tilaa ja sen kehittymistä. Uhanalaisuuteen liittyvä tavoite, etteivät nykyisin uhanalaiset lajit ja luontotyytit uhanalaistu enää lisää eikä uusia lajeja ja luontotyypejä päädy uhanalaisten listalle ainakaan enempää, kuin niitä sieltä tehokkaiden suojelutoimien vuoksi poistuu, on melko haastava, muttei mahdoton saavuttaa.

Se edellyttää suojelualueiden lisäksi luonnonhoidon jalkautumista. Pidämme hyvänä, että ilmastonmuutoksen vaikutus tuodaan esille, koska sen vaikutukset monien lajien selviytymiseen ovat merkittävät.

Maatalousympäristön monimuotoisuuden ja perinnebiotooppien säilyttämisessä maatalouspolitiikalla kannustimineen on erityisen tärkeä merkitys. Maatalouden merkitystä avointen, perinteisten maisemien ylläpitäjänä voisi strategiassa entisestään tehostaa. Maatalouden tukitoimia tulisi voida kohdentaa maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden hoitoon. Tällä hetkellä maakuntakaavassa osoitettujen maatalousmaisemien eli maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden hoitoon ei ole olemassa tukea. Kun varsinkin Itä- ja Pohjois-Suomessa maataloja lopetetaan paljon perustamista enemmän, olisi maisema-alueiden hoitoon suunnatulla tuella iso merkitys harvaan asuttujen alueiden elinvoiman ja hoidetun maiseman säilyttäjä.

Perinnebiotooppien osalta kaivataan paluuta entiseen, kytkentä luomutalouteen olisi hyvä tehdä näkyvämmäksi ja myös osoittaa varat ja keinot sen lisäämiseen: ei kemiallisia tuotteita tuotannossa, eläinten laiduntaminen. Erilaisten lajiyhteisöjen elpyminen toteutuu, kun elinympäristöjen elpyminen toteutuu edellyttäen, etteivät lajit ole hävinneet ja niille on olemassa luonnolliset paluureitit.

Rakennetun ympäristön merkitys olisi hyvä tuoda vielä selkeämmin esille: maankäytön muutokset mm. pirstaloivat elinympäristöjä ja katkaisevat ekologisia käytäviä. Tällä on erittäin suuri merkitys luonnon monimuotoisuudelle ja vähintäänkin olisi pyrittävä turvaamaan lajien siirtymäreitit ja levähdyspaikat.

3.4 Suojelu ja ennallistaminen

Strategiassa esitetyt suojeluprosentit ovat erittäin vaativat ja noudattavat EU linjauksia ja edellyttävät toteuttamisessa alueiden kuulemista. Tässä on tärkeää suojelualueiden laatu. Elinympäristöjen pirstaloitumista ja ekologisten käytävien säilymistä tukee luonnonhoidon jalkauttaminen talouskäytössä olevilla alueilla, olipa kyseessä maa- ja metsätalous tai energiantuotanto tai rakennettu ympäristö. Suojelua tukevien alueiden merkitys tulee todennäköisesti korostumaan tulevaisuudessa. Tiukan suojelun rinnalle olisi tärkeää kehittää ihmistoiminnot rajatusti sallivia alueita, jolloin myös luonnonsuojelun hyväksyttävyyys parantuisi. On kuitenkin tärkeää, että maanomistajat saavat asiallisen kompensaation rajoituksista, joita suojelua tukeville alueille on asetettu.

Suojelua tukevien alueiden avulla voi myös suunnitelmallisesti ja edullisemmilla kustannuksilla kohentaa suojelualueiden kytkeytyneisyyttä.

Suojellun metsämaan pinta-alan tavoite vuonna 2035 vähintään kymmenen prosenttia koko maan tasolla tarkasteltuna on tiukan suojelutavoitteen mukainen. Tässä on kuitenkin toivottavaa muistaa suojeltavan alueen laatu eli suojellaan oikeasti arvokasta aluetta. Tässä on suuriakin alueellisia eroja, mm. arvokkaita lehtipuulehtoja ei ole kuin aivan Etelä-Suomessa. Samoin olisi hyvä korostaa luonnonhoitomenetelmien merkitystä talousmetsissä; sen avulla voidaan huomattavasti parantaa metsien elinympäristöjä, kohentaa vaarantuneiden eliölajien asemaa sekä tarjota ekologisia käytäviä.

Ennallistamista tulee ohjaamaan EU:n ennallistamisasetus ja se tulee ottaa tässä huomioon. Metsien osalta ennallistettavat kohteet kulotusalueet, harjut ja lehdot ovat yleisesti tunnustettuja ja erittäin tärkeitä alueita. Soiden ennallistamisen merkitys on suuri. Sitä kannattaa Pohjois-Karjalassa kohdistaa erityisesti ns. ”turhaan” metsäojitetuille soille eli alueille, joilla ojittaminen ei ole tuonut kasvuvastetta puustoon. Vesiekosysteemeissä kosteikoilla on suuri lajistollinen merkitys. Korostaisimme pienpetopyynnin ja vieraslajien poistamisen merkittävää lisäämistä sekä siihen lisää kannustimia ja resursseja.

3.5 Paineiden vähentäminen ja juurisyihin vaikuttaminen

Tämä kohta on erityisen hyvä. Hienoa, että tässä otetaan selkeästi esille luonnonvarojen ylikulutuksen, maankäytön ja rakentamisen merkitys luontokadon syiden joukossa. Tähän listaan voisi lisätä fossiilisten raaka-aineiden käytön vähentämisen hitaus sekä päästöjen vähentämisen suuri merkitys. Ekologisen jalanjäljen pienentäminen ja sen rinnalla ekologisen kädenjäljen suurentaminen on aivan avainasemassa.

Vieraslajit tulevat esille vasta tässä kohdassa. Tämän kysymyksen voisi nostaa esille jo suojelun ja ennallistamisen kohdassa. Tässä kohdassa nostetaan esille myös pilaantuminen ja päästöt. Näiden riskien vähentäminen ja mahdollisimman tehokas jo

olemassa olevien vaikutusten poistaminen / vahinkojen korjaaminen olisivat merkittävä

askel kohti luonnon hyvinvoinnin parantamista.

Julkisen hallinnon osalta mainitaan politiikat ja ohjauskeinot. Kaikkein paras keino on kuitenkin hinta. Ympäristöystävällisistä tuotteista ja palveluista on tehtävä selkeästi luontoa kuluttavia ja tuhoavia tuotteita ja palveluita halvempia. Se on ainoa keino saada todellista muutosta aikaan. Poliitiikka ja ohjauskeinot on kohdistettava tähän. Sektorikohtaisesta ajattelusta on päästävä sektorirajojen yli menevään tarkasteluun ja päätöksentekoon ja toimintaan. Ns. oman tontin suojele yleensä siirtää ongelmat naapurille. Palapelien pienten paljon sijaan on katsottava sitä koko kuvaa, mikä niistä muodostuu. Tiedon välitys, koulutus ja valistus ovat tärkeitä kansalaisille kohdistettavia toimia.

Alueille ja maakunnille on turvattava riittävät henkilö- ja taloudelliset resurssit kaiken tämän toteuttamiseen. Nämä eivät jalkaudu ilmasta. Varat on selkeästi kohdennettava ja korvamerkittävä tarpeeseen ja toimien vaikuttavuutta seurattava. Esitetty seurannan kehittäminen on tarpeen.

On myös hyvä, että strategiassa on nostettu esille luonnon merkitys hyvinvoinnille sekä luontosuhde ja sen muuttuminen. Varsinkin jälkimmäinen on tärkeä, ihmisen vieraantuminen luonnosta ja ympäristöstä on merkittävä seikka, kun mietitään kulutustottumuksia ja suhtautumista luonnonoloihin. Nykyään ei ole mitenkään jokapäiväistä kaikille liikkua luonnossa saati, että osattaisiin käyttäytyä siellä ”oikein”.

3.6 Saamelaiset ja luonnon monimuotoisuus

Ei lausuttavaa.

3.7 Suomi maailmalla

Ei oikeastaan huomautettavaa. Tässä kohdassa lähinnä alueellisen oikeudenmukaisuuden myös Suomessa on ainoa, mitä voisi korostaa. Kaikessa toiminnassa on otettava esille alueelliset erot ja alueiden merkitys tavoitteiden saavuttamisessa ja toimenpiteiden jalkauttamisessa. Myös sosiaalinen kestävyys on pidettävä ekologisen kestävyuden rinnalla, sillä heikoimmassa asemassa olevilla henkilöillä on vähiten resursseja myöskään luontoystävälliseen toimintaan pois lukien virkistyskäyttö ja marjastus ja sienestys lähialueilla.

Muita huomioita luonnoksesta

Yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus, sen toteutumisesta huolehtiminen on pakollinen asia toteuttaa, mikäli tämän strategian tavoite halutaan saavuttaa. Strategiassa on mainittu tulevat sukupolvet ja heidän mahdollisuutensa, mutta niiden mahdollisuuksien edellytysten toteuttaminen tarkoittaa, että nykysukupolven on pystyttävä myös tulemaan toimeen ja siten kyetä muuttamaan toimintaansa toivottuun suuntaan. Vaikutus mahdollisuudet nyt ja tulevaisuudessa sekä toiveiden, tarpeiden ja ehdotusten aito kuuleminen ja kuunteleminen ja ennen muuta niiden jalkauttaminen ovat tärkeitä. Paitsi yksilöitä on myös alueita kuunneltava ja luotettava alueiden omaan aluetuntemukseen. Kokonaiskestävyys on tärkeässä roolissa tavoitteiden toteutumisen ja sen oikeudenmukaisuuden suhteen.

Mahonen Sirpa

Pohjois-Karjalan maakuntaliitto - Sari Koivula, metsä- ja ilmastoasiantuntija,
Alueidenkäyttö-yksikkö